

piirangutega⁴ kaasnes ebavõrdsuse suurenemine⁵ laste vahel veelgi, sh ilmnes tehnoloogiline ja süvenes hariduslik ebavõrdsus⁶. Muuhulgas olid digivahendite ja -oskuste puudumise tõttu lastel eriolukorra ajal ebavõrdsed võimalused saada osa haridusasutuste jt lastega tegelevate organisatsioonide poolt pakutavast. **Seega peab riigi eesmärgiks olema ebavõrdsuse vähendamine, mitte ühiskonnas lõhede suurendamine.**

Eelnõu seletuskirja (lk 2) kohaselt on eelnõu eesmärk *parandada lastega perede toimetulekut ja toetada sündimust ning tagada lasterikaste perede toetuse seos palga- ja elukalliduse tõusuga, säilitades seega toetuse reaalkaalu väärtuse*. Eelnimetatud **eesmärgid tekitavad aga vastuolulisi küsimusi lähtuvalt võrdse kohtlemise ja lapse parima huvi printsiibist.**

Parandada lastega perede toimetulekut – Toimetuleku parandamise kaal on eelnõu puhul sõltuv laste arvust peres. Seletuskirja kohaselt on muudatuste sotsiaalne ja majanduslik mõju ulatuslikum siis, kui peres kasvab ka kolmas lapsetoetust saav laps (14% peredest). Samuti tuleb seletuskirja (lk 10) kohaselt ebasoovitava mõjuna märkida mõju neile elatist saavatele üksi elavatele vanematele, kellel on üks või kaks alaealist last ning kellel ei ole seega õigust lasterikka pere toetusele. Lapsetoetuse tõus tähendab sellisel juhul, et elatise arvutamisel maha arvestatav summa suureneb ning elatise suurus selle võrra väheneb. Näiteks kui kehtiva õiguse kohaselt saaks ühe lapsega üksikvanem miinimumelatist 225,64 eurot, siis eelnõu jõustudes 215,64 eurot.

Eesti hinnakasv on euroala tipus. Enim kallinesid ja kallinevad nii toidukaubad, teenused, tööstuskaubad kui ka energia. Eesti majanduses on hinnatõusu surve suurem euroala keskmisest. Eesti Panga septembris 2021 avaldatud majandusprognoosi järgi on Eestis mitmel põhjusel ajutiselt olnud kiire hinnatõus. Pikemalt kestev kiire hinnatõus võib ohustada inimeste ostujõudu. Euroopa Komisjoni asepresident Margrethe Vestager oma 25.05.2022 Handelsblattele antud intervjuus⁷ eurooplastele lootust ei anna: kiire hinnatõus on tulnud selleks, et jääda. Samas sõltub tänastest lastest, milline saab olema Eesti tulevikuühiskond. Varajane lapsepõlveperiood on otsustava tähtsusega ja mõjutab suuresti lapse ülejäänud elu. Sellest tulenevalt on oluline, et edukaks arenemiseks on loodud sobivad tingimused. Üks oluline tegur, mis takistab lapsel elada elamisväärset elu, on vaesus. Laps oma kaitsmatuses ja abituses sõltub ainult täiskasvanutest. Seega **selleks, et laps ei peaks hakkama vaesust tundma, on teda vaja toetada täna. Igat last.** Perekaitse seaduse seletuskirjas (2016) on rõhutatud, et universaalsed peretoetused on vaesust ennetavad, need ei ole suunatud tagajärgedele ehk juba vaesusesse sattunud laste abistamisele. Rahvusvahelised uuringud näitavad, et universaalse

inimarengu aruannete sisust 1995–2020. Eesti Koostöö Kogu. Arvutivõrgus kättesaadav:

https://www.kogu.ee/wp-content/uploads/2021/03/EIA25_tervik_kogumik.pdf, Saar, H. Lapse õigused 2018-2019 (2019). Inimõigused Eestis 2020. Inimõiguste Keskus. Pikem versioon arvutivõrgus kättesaadav:

<https://www.lastekaitseliit.ee/wp-content/uploads/2019/12/Lapse-%C3%B5igused-2018-2019.pdf>

⁴ 12. märtsist kuni 17. maini 2020 kehtis Eestis eriolukord ning alates 18. maist 2020 säilitati osa põhiõiguste piiranguid nakkushaiguste ennetamise ja tõrje seaduse ja riigipiiri seaduse alusel. Eriolukorra ajaks kehtestati koolides distantsõpe, mis jätkus osaliselt ka 2021-2022.

⁵ Beilmann, M., Kutsar, D., Soo, K., Nahkur, O. (2020) Laste heaolu eriolukorra ajal: praktikute ja uurijate vaade. Arvutivõrgus kättesaadav: <https://www.tai.ee/et/sotsiaaltoolaste-heaolu-eriolukorra-ajal-praktikute-ja-uurijate-vaade>

⁶ Erinevad küsitlused näitasid, et kõikidele lastele distantsõpe ei sobi: osal õpilastest tekkisid õpiraskused ja hariduslik mahajäämus, süvenesid probleemid ennekõike õpiraskustega lastel. Vähenes õpimotivatsioon ja -harjumus, lastel kadus tavapärase rutiini. Huvialaringide puudumise tõttu ei suudetud leida alternatiivseid tegevusi ning see tekitas väimset stressi.

⁷ Vaata lähemalt: <https://investor.postimees.ee/7530656/euroopa-komisjon-andis-hinnahoiatuse-kolm-pohjust-miks-meie-jaoks-koik-veel-kallimaks-laheb>

toetusskeemiga riikides on laste vaesus väiksem. **Lastekaitse Liit rõhutab vajadust kehtestada edaspidi lapsetoetuse suuruseks 100 eurot iga lapse kohta, sõltumata, kas ta sünnib oma perre esimese, teise või kolmandana.**

Toetada sündimust - Riigikogu sotsiaalkomisjonile 30. mail esitatud arvamuses rõhutas Lastekaitse Liit, et eelnõu 619 SE vajab täiendavat analüüsi, et hinnata eelnõuga kavandatavate muudatuste mõju, arvestades kõikide Eestis elavate laste huvisid. Liit toonitas vajadust eelnõu koostajatel konsulteerida põhjalikult ka Eesti rahvastikuteadlaste ja demograafidega – selleks, et leida parimad teaduspõhised rahvastikupoliitilised lahendused. Paraku ei ilmne, et ka käesoleva eelnõu puhul oleks rahvastikuteadlasi ja demograafe kaasatud. Samuti on mõjusid hinnatud põgusalt ja valikuliselt, sh seletuskirja p. 6.1.2. (Mõju demograafiale) ei ole esitatud analüüsi seadusmuudatuste mõjust sündimusele tervikuna, jättes käsitlemata Eesti sündimuse kõige suurema probleemi elik esimesed lapsed⁸. Kusjuures teadlaste arvestused näitavad, et lastetuumäär 1%-lise muutuse mõju sündivate laste koguarvule on 5-6 korda suurem kui kolmanda lapse sünnitõenäosuse 1%-lise muutuse mõju (loe demograafide ettepanekutest pikemalt kiri 1-8-2/22/21)⁹. Seega peab Lastekaitse Liit jätkuvalt rahvastikukriisi lahendamise seisukohalt vajalikuks universaalset lähenemist, st toetada tuleb kõigi laste sündi ja kasvamist (alates esimesest lapsest), mitte teha panus ainult ühele osale tervikust.

Tagada lasterikaste perede toetuse seos palga- ja elukalliduse tõusuga, säilitades seega toetuse reaalkaalu - Hinnatõus puudutab Eestis igat last, sh nii puudega last, lasterikka pere last, üksikvanema last, aga ka kahe töötava vanema leibkonnas kasvavat last, nii esimest kui teist last peres. Ka lapsetoetuse puhul on vaja tagada seos palga- ja elukalliduse tõusuga, säilitades seega toetuse reaalkaalu. Eelnevalt lähtuvalt teeb Lastekaitse Liit jätkuvalt ettepaneku indekseerida mitte ainult lasterikka pere toetus, vaid ka lapsetoetus, mis mõjuks toetavalt igale lapsele Eestis. See meede tagaks lastega perede toimetuleku efektiivsema toetamise järjepidevuse, ning tagaks iga lapse võrdse kohtlemise.

-

Eestis on viimastel kümnenditel tihti räägitud vajadusest tõsta laste sündimust. Lastekaitse Liit rõhutab jätkuvalt, et **sündimuse suurendamise puhul on vaja terviklikku lähenemist, kuna lastesaamist mõjutavad sellised valdkonnad nagu lastehoid, tulevaste emade ja isade toetamine, töö- ja pereelu ühildamine, regionaalne areng, elukeskkond. Rahvastiku kriisi lahendamiseks peab tähelepanu pöörama kõigile aspektidele: sündimusele, tervishoiule, suremuse vähendamisele ja rändele.**

Samas ainult laste sündimuse kasvust ei piisa – vaja on tagada, et igal lapsel oleksid ka piisavad võimalused kasvada toimetulevaks täiskasvanuks. Vaja on vähendada regionaalset ebavõrdsust, toetada erinevates piirkondades osutatavate teenuste kvaliteedi ja mitmekesisuse suurendamist. Tõhustada tuleb tervise, sotsiaal- ja haridusvaldkonna

⁸ Loe täiendavalt: A.Puur, H.Vseviiov (2019) Eesti sündimusareng ja perepoliitika võimalused. Akadeemia (3, 2019). Arvutivõrgus leitav:

<https://www.tlu.ee/sites/default/files/Instituudid/%C3%9CTI/EDK/PDF%20failid/Akadeemia%20nr3%202019.PDF>; Gortfeldt, M. (2019) Kriisi mõju sündimusele. Arvutivõrgus leitav:

https://demograafia30.weebly.com/blog_25.html ja Mare Ainsaar: Sündimuse kõige suurem probleem on esimesed lapsed, mitte kolmandad ja <http://www.pealinn.ee/newset/mare-ainsaar-sundimuse-koige-suurem-probleem-on-esimesed-lapsed-n222303>

⁹ Vaata lähemalt: https://www.lastekaitseliit.ee/wp-content/uploads/2022/05/1-8-2-22-21_Arvamus-perehuvitiste-seaduse-muutmise-seaduse-eelnoule-619-SE_0.pdf

järjepidevat koostööd, kindlustamaks lastele ja lastega peredele vajalike tugiteenuste kättesaadavus ja kvaliteet olenemata pere elukohast. Tagama peab lastele võimalused huvitegevuseks ja –hariduseks üle Eesti, sõltumata vanemate majanduslikust võimekusest.

Igakülgsel koostööle lootma jäädes ning edaspidi jätkuvalt valmis protsessi panustama.

Lugupidamisega,

Varje Ojala

/allkirjastatud digitaalselt/

MTÜ Lastekaitse Liit juhatuse liige

Koostaja: Helika Saar helika.saar@lastekaitseliit.ee